

METODICKÉ CENTRUM MUZEJNÍ PEDAGOGIKY PRI MORAVSKÉM ZEMSKÉM
MUZEU V BRNĚ

Besednica Martina Kukučina

(Zábavno-vzdelávací program konaný pri príležitosti 155. výročia narodenia Martina
Kukučina)

Záverečná práca kurzu Základy muzejní pedagogiky

Prehlasujem, že som túto záverečnú prácu vypracovala
samostatne s využitím uvedených prameňov a literatúry.

Bc. Lucia Koreňová

Obsah

Úvod	4
Múzejnoedukačný program – <i>Besednica Martina Kukučina</i>	7
Ciele múzejnoedukačného programu	8
Stanovené ciele.....	8
Metódy múzejnoedukačného programu	9
Obsah a organizačná forma múzejnoedukačného programu	11
Didaktické prostriedky použité v múzejnoedukačnom programe	14
Záver a zhodnotenie múzejnoedukačného programu	16
Použitá literatúra	17
Príloha	

Úvod

Múzejná pedagogika si postupne od 80. rokov minulého storočia obzvlášť v zahraničí vybudovala samostatnú vedeckú infraštruktúru. Vznikli osobitné vedecké a výskumné pracoviská, múzejnopedagogické oddelenia mnohých múzeí, začali vychádzať odborné múzejnopedagogické časopisy, vznikli samostatné múzejnopedagogické organizácie a ich elektronické databázy (Jagošová, Jůva, Mrázová, 2010, s. 68). O súčasnom stave a možnostiach ďalšieho rozvoja efektívneho zapojenia múzeí do edukačnej sústavy v susednom Česku podrobne informovalo kolokvium *Muzeum a vzdělávací systém v České republice*, ktoré organizovala Asociácia múzeí a galérií Českej republiky na konci roka 2008 spolu s Metodickým centrom múzejnej pedagogiky, ktoré od jesene 2011 pripravuje múzejnopedagogické vzdelávanie pre pracovníkov múzeí (Jagošová, Jůva, Mrázová, 2010, s. 68), a tým podporujú nielen ďalší vzostup českej múzejnej pedagogiky, ale aj slovenskej. Do sústavy múzejnopedagogických aktivít v Českej republike nepatrne prispievajú aj univerzity, ktoré ponúkajú možnosť študovať múzejnú pedagogiku ako samostatný študijný odbor alebo v rámci študijného odboru muzeológie, prostredníctvom ktorej sa poslucháč univerzít dostane aj do kontaktu s múzejnou pedagogikou. Napriek tomu, že mnohé zariadenia v Česku stále patria k tzv. „vitrínovým múzeám“ minulého storočia a trpia chronickým nedostatkom peňazí, upozorňujú na nedobudovaný systém vzdelávania múzejných pedagógov a na nedostatočný legislatívny priestor pre podporu sponzorov, je na českej scéne múzejnej pedagogiky badať pozitívny a kvantitatívny posun v múzejnopedagogických aktivitách (Jagošová, Jůva, Mrázová, 2010, s. 68).

Situácia v oblasti múzejnej edukácie na Slovensku je v porovnaní so zahraničnou a hlavne v porovnaní s českou múzejnou edukáciou o čosi iná, komplikovanejšia. V súčasnosti totiž na Slovensku nepôsobí vysoko odborné a špecializované pracovisko, ktoré by systematicky a celoplošne šírilo poznanie o múzejnej pedagogike a usmerňovalo aktivity na poli tejto špecifickej vednej disciplíny. Mnohé múzeá musia riešiť existenčné problémy, pretože situácia vo financovaní slovenských múzeí je kritická a financie, ktoré sa múzeám dostávajú na ich činnosť, ani zďaleka nepokrývajú to, čo by mali múzeá plniť podľa zákona¹. Aj napriek minimálnej finančnej podpory štátu nielen v oblasti kultúry, ale v školstve vôbec je dôležité, že

¹ Vyjadrenie predsedníčky Zväzu múzeí na Slovensku Marty Janovíčkovej na tlačovej konferencii [online]. 2010, [cit. 2015-05-24]. Dostupné z WWW: < <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/231246-situacia-vo-financovani-muzei-je-kriticka/> >

múzejná pedagogika neostala ani na Slovensku bez povšimnutia. Nasvedčujú tomu nielen inštitúcie, ktoré upovedomili muzeálnu kultúrnu spoločnosť o múzejnej pedagogike, ale aj mnohé múzeá, ktoré sa začínajú venovať múzejnej pedagogike v súčasnosti. Prvenstvo patrí Oddeleniu múzejnej pedagogiky Slovenského národného múzea, ktoré uviedlo v roku 2005 program *Škola v múzeu/Veda hrou*, ako svoj dlhodobý vzdelávací projekt, ktorý sa vyvinul z interaktívneho edukačného programu SNM – Prírodovedného múzea a dnes zastrešuje vzdelávacie aktivity všetkých špecializovaných múzeí tvoriacich Slovenské národné múzeum. *Škola v múzeu* je súbor špeciálnych aktivít a programov, ktorých cieľom je čo najlepšie sprístupniť výstavy, expozície a činnosť návštevníkom. Tieto aktivity stavajú na špecifikách poznávania v múzeu, na neformálnosti tohto prostredia so snahou vytvoriť pre deti a mladých ľudí priestor na hru, interakciu, experiment, zábavu a diskusiu. Program takto deťom a mladým ľuďom umožňuje aktívne poznávanie a učenie sa, ktoré v nich vzbudzuje bádateľský postoj, zvedavosť a vôľu skúmať, ako veci okolo nás fungujú².

Ďalším zariadením, ktoré od roku 2008 reprezentuje múzeá, presadzuje, obhajuje a rozvíja ich spoločné práva a záujmy a podporuje múzejníctvo na Slovensku je Zväz múzeí na Slovensku. Odborná komisia pre vzdelávanie a výchovu v múzeách Zväzu múzeí na Slovensku vypracovala *Stratégiu rozvoja Odbornej komisie pre výchovu a vzdelávanie v múzeách Zväzu na roky 2015 – 2017*. Prehľad aktivít Komisie a výsledky z dotazníkového prieskumu medzi riadiacimi pracovníkmi a medzi tými, ktorí v slovenských múzeách vzdelávanie realizujú, indikujú potreby a výzvy, pred ktorými výchovno-vzdelávacia činnosť múzeí v súčasnosti stojí. Advokácia, pracovné zaradenie, metodiky, vzdelávanie sa, komunikácia, databázy – všetky tieto vymenované okruhy môžu byť v silách Komisie profesionálne riešené. Potrebuje si však určiť nástroje a nastaviť mechanizmy ich realizácie v krátkodobom časovom horizonte (tri roky), preto si Komisia zadefinovala nasledujúcu stratégiu rozvoja³. Komisia, vychádzajúc z analýzy súčasného stavu, chce do konca roka 2017 zvýšiť povedomie o výchove a vzdelávaní v múzeu, skvalitniť výchovno-vzdelávacie aktivity múzeí a tým pomôcť múzeám⁴. Problém vyplýva nielen z toho dôvodu, že slovenské vysoké školy neponúkajú možnosť študovať

² Oddelenie múzejnej pedagogiky. Slovenské národné múzeum. Bratislava [online]. 2010, [cit. 2015-05-25].

Dostupné z WWW: < <http://www.snm.sk/?oddelenie-muzejnej-pedagogiky> >

³ *Stratégia rozvoja Odbornej komisie pre výchovu a vzdelávanie v múzeách Zväzu múzeí Slovenska (ďalej len „Komisia“ a „ZMS“) na roky 2015 – 2017* [online]. 2015, s. 7, [cit. 2015-05-25].

Dostupné z WWW: < http://www.zms.sk/doc/spvzms/Strategia_Komisie_2015_2017_FINAL.pdf >

⁴ *Stratégia rozvoja Odbornej komisie pre výchovu a vzdelávanie v múzeách Zväzu múzeí Slovenska (ďalej len „Komisia“ a „ZMS“) na roky 2015 – 2017* [online]. 2015, s. 8, [cit. 2015-05-25].

Dostupné z WWW: < http://www.zms.sk/doc/spvzms/Strategia_Komisie_2015_2017_FINAL.pdf >

múzejnú pedagogiku ako samostatný študijný odbor a hlavný problém vyplýva z toho dôvodu, že na slovenskom trhu práce donedávna neexistovala pozícia múzejného pedagóga, ale edukačnú činnosť v múzeách vykonávali lektori alebo odborní pracovníci popri svojej hlavnej náplni práce.

Situácia v Múzeu Prvého slovenského gymnázia v Revúcej nebola po ostatné roky iná. Iniciatíva a naklonenosť edukačným činnostiam spojených s múzejnou pedagogikou sa prejavuje posledné tri roky. Múzeum je od marca 2014 príspevkovou organizáciou, ktorej zriaďovateľom je mesto Revúca. Odborné usmernenia a metodiku práce konzultuje s Muzeologickým kabinetom Slovenského národného múzea, pretože patrí do evidencie múzejných zariadení Slovenského národného múzea, ktorý túto evidenciu vedie. Oddelenie územného a strategického plánovania, regionálneho rozvoja a cestovného ruchu mesta Revúca začiatkom apríla 2014 podalo žiadosť o nenávratný finančný príspevok v rámci Regionálneho operačného programu. Projekt bol schválený pod podmienkou zriadenia príspevkovej organizácie a bude sa realizovať pod názvom Rekonštrukcia budovy a areálu Prvého slovenského gymnázia – Národnej kultúrnej pamiatky v Revúcej. Súčasťou rekonštrukcie, ktorá začne v lete 2015 je aj prebiehajúca revitalizácia stálej expozície múzea. Najväčším prínosom rekonštrukcie bude rozšírenie a získanie ďalších priestorov múzea, hlavne priestorov v podkroví, ktoré budú slúžiť ako multifunkčná miestnosť, a kde sa budú realizovať kultúrne, múzejnopedagogické a mnohé ďalšie voľnočasové aktivity. Napriek tomu, že táto súčasná situácia obmedzuje chod múzea, v máji tohto roku prebehol v našom múzeu, prvý oficiálny⁵ múzejnoedukačný program pod názvom *Besednica Martina Kukučína* (Zábavno-vzdelávací program konaný pri príležitosti 155. výročia narodenia Martina Kukučína), ktorý som si vybrala ako príklad dobrej praxe, a ktorý v nasledujúcich kapitolách opíšem, rozoberiem a zhodnotím z hľadiska komponentov múzejnej edukácie.

⁵ Oficiálny z toho dôvodu, že dovtedy boli v múzeu organizované menšie múzejnoedukačné programy zamerané skôr na žiakov v predškolskom veku a žiakov prvého stupňa základných škôl po internej dohode medzi lektorkou a konkrétnym učiteľom.

Múzejnoedukačný program – *Besednica Martina Kukučina*

Do našich národných dejín sa Revúca natrvalo zapísala zásluhou tu pôsobiacej slovenskej evanjelickej inteligencie, ktorá v roku 1862 založila Slovenské evanjelické a. v. gymnázium. Brány tohoto gymnázia, známeho ako Prvé slovenské gymnázium, sa otvorili 16. septembra 1862. Na gymnáziu sa vo všetkých vyučovacích predmetoch vyučovalo a od roku 1868 aj maturovalo v slovenskom jazyku. Počas dvanástich rokov existencie gymnázia na ňom študovalo 566 študentov takmer zo všetkých kútov Slovenska, z ktorých sa mnohí stali dôležitou súčasťou národných dejín. Písal sa rok 1871, keď prvýkrát prekročil prah tejto školy aj budúci významný spisovateľ a lekár Martin Kukučín vlastným menom Matej Bencúr. V piatok 15. mája 2015 sme si pripomenuli 155. výročie narodenia tohto študenta Prvého slovenského gymnázia. Pri tejto príležitosti sme zorganizovali múzejnoedukačný program pod názvom *Besednica Martina Kukučina*. Spolu so žiakmi piatych ročníkov Základných škôl I. B. Zocha, J. A. Komenského a Hviezdoslavovej v Revúcej sme sa preniesli do sveta žiaka 19. storočia a dopoludnie sme si spríjemnili aj zábavným kvízom. Vedomosti, ktoré žiaci získali v prvej časti programu si hravou formou otestovali v štyroch súťažných úlohách. Súťažné úlohy ako *slepá mapa* (zakresli na historickej mape Gemera rieku Muránka a Zdychavka), *na slovíčko* (opíš slovíčko na kartičke), *pantomíma* (uhádni prirovnanie, príslovie alebo porekadlo) a *kukuč* (nakukni a spoznaj zbierkový predmet a urči načo sa používal) neboli jednoduché, ale žiaci sa s nimi popasovali veľmi statočne a s úsmevom. Všetkým trom súťažným tímom odovzdala ceny primátorka mesta Eva Cireňová. Pestrý program sme slávnostne ukončili v priestoroch Prvého slovenského literárneho gymnázia (nová budova Prvého slovenského gymnázia⁶), kde sme si spoločne s primátorkou mesta uctili pamiatku Martina Kukučina kladením venca k pamätnej tabuli. Súčasťou múzejnoedukačného programu bola aj sprievodná akcia, prezentácia prác Súkromnej základnej umeleckej školy Artiana v Revúcej. O najkrajšej výtvarnej práci rozhodli súťaživí žiaci.

- Miesto konania: Múzeum Prvého slovenského gymnázia Revúca (expozície múzea)
- Termín konania: 15. 5. 2015 (piatok)
- Začiatok konania a dĺžka programu: 10.00 hod., 120 min.
- Tematická oblasť: historické, literárne
- Téma: Martin Kukučín a jeho Mladé letá (študentský život žiaka v 19. storočí)

⁶ Nová budova Prvého slovenského gymnázia sa stavala v rokoch 1871-1873 z dôvodu potreby ďalších tried.

- Cieľová skupina: deti (výber zo žiakov piatych ročníkov základných škôl vo veku približne 10-11 rokov)⁷
- Previazanosť so Štátnym vzdelávacím programom⁸:
 - a) jazyk a komunikácia: rozširovanie slovnej zásoby - porovnania, príslovia, porekadlá; spisovný jazyk a nárečie; literatúra pre deti;
 - b) príroda a spoločnosť: orientácia v mape a plán mesta, naša obec, jej história a súčasnosť, tradície a zvyky;
 - c) prierezové témy: regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra
- Realizácia programu: 3 desaťčlenné súťažné skupiny (tímy) žiakov piatych ročníkov základných škôl

Ciele múzejnoedukačného programu

Činnosť, ktorú múzejný pedagóg vykonáva spoločne s návštevníkmi, je naplnená daným obsahom a smeruje k určitému všeobecnému a špecifickému cieľu, z pozície návštevníka prostredníctvom edukácie prebiehajú poznávacie, resp. učebné procesy, spočívajúce v osvojovaní nových vedomostí, schopností, hodnôt a postojov (Šobánová, 2012, s. 59). Tak ako uvádza Šobánová (2012) aj naša zodpovednosť pri tvorbe plánu spočívala vo voľbe vhodných metód, organizačných foriem a didaktických prostriedkov, ktoré smerujú ku konkrétnym a všeobecnému cieľu. Do edukačného procesu však zasahujú aj skutočnosti, ktoré sa vopred plánovať ani ovplyvniť nedajú: momentálne nálady, stavy, či myšlienkové procesy všetkých účastníkov edukácie, rovnako ako všetky vnútorné podmienky tejto edukácie (Šobánová, 2012, s. 59). Pri plánovaní nášho edukačného programu sme riešili predovšetkým stanovenie a naplnenie konkrétnych cieľov, ktoré spadajú do Bloomovej taxonómie cieľov v kognitívnej doméne (Šobánová, 2012, s. 63), do taxonómie D. R. Krathwohla v afektívnej oblasti (Tamtiež, s. 64) a do taxonómie v psychomotorickej oblasti (H. Dave). Kategorizácia cieľov vytvára dojem, že ciele sú izolované v praxi sa však prekrývajú, napriek tomu som sa ich pokúsila formulovať podľa troch určujúcich kategórií.

Stanovené ciele

- poznávacie ciele (hlava)

⁷ V tomto múzejno-edukačnom programe nebola požiadavka na vek žiakov 10-11 rokov náhodná, bola daná z toho dôvodu, že aj Martin Kukučín nastúpil do Prvého slovenského gymnázia ako 11 ročný. Žiaci piatych ročníkov sa prvýkrát dostali do kontaktu s postavou Martina Kukučina práve u nás v múzeu a na základe študentského života 11 ročného Matka mohli porovnať jeho školský život so svojim.

⁸ Štátny pedagogický ústav. *Štátny vzdelávací program*. Bratislava [online]. 2011, [cit. 2015-05-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program.alej>>

- žiaci dokážu ilustrovať a popísať život významnej osobnosti, Martina Kukučína ako žiaka Prvého slovenského gymnázia
- žiaci sú schopní rozlíšiť a špecifikovať školu v 19. a v 21. storočí
- žiaci vedia uviesť príklady na archaizmy, slová gemerského nárečia spojených s dávnou školou
- žiaci rozoznajú spisovné slová od nespisovných slov
- žiaci identifikujú prirovnanie, príslovie a porekadlo v bežnej hovorovej reči
- žiaci nájdu analógiu medzi sebou a Martinom Kukučínom ako žiakom
- žiaci sa zorientujú v historickej mape svojho regiónu (Gemery)
- žiaci nadobudnú prehľad o tradičných predmetoch každodennej potreby
- postojoyé ciele (srdce)
 - žiaci sa vedia sa navzájom povzbudiť a počúvať
 - žiaci dokážu akceptovať a vážiť si dielo a hodnotu kultúrneho dedičstva (prínos Martina Kukučína)
- zručnostné ciele (ruka)
 - žiaci sa naučia vyjadriť myšlienky a informácie neverbálne pre špecifické publikum
 - žiaci sú schopní tímovej práce
 - žiaci dokážu spolupracovať a navzájom sa kontrolovať

Všetky tieto konkrétne ciele vychádzajúce z múzejnoedukačného programu smerujú k všeobecnému cieľu nášho múzea, ktorého požiadavkou je viesť návštevnícku verejnosť k aktívnej ochrane kultúrneho bohatstva Prvého slovenského gymnázia a sústavne upozorňovať na jeho hodnotu a miesto v dejinách slovenského národa, patričnou formou toto poslanie prezentovať, aby si návštevnícka verejnosť uvedomila samu seba ako súčasť ľudskej komunity a chápala sa ako súčasť kultúrnych hodnôt.

Metódy múzejnoedukačného programu

V pedagogickej literatúre sa môžeme stretnúť s najrôznejšími klasifikáciami metód v prostredí múzejnej edukácie sa pre svoju komplexnosť najvyužívanejšia klasifikácia základných skupín metód podľa Maňáka (Šobánková, 2012, s. 71). Maňák rozlišuje päť hľadísk podľa ktorých sa dajú metódy klasifikovať:

- hľadisko prameňa poznania a typov poznatkov
- hľadisko aktivity a samostatnosti žiakov
- hľadisko typov myšlienkových operácií žiaka

- hľadisko fáz výchovno-vzdelávacieho procesu
- hľadisko výukových foriem a prostriedkov

V prvej časti programu sme na dosiahnutie vymedzených cieľov podľa Maňáka (1997) využili metódy slovné (výklad a vysvetlenie), pomocou ktorých sme uviedli žiakov do danej témy. Na dotvorenie a predstavu o dávnej škole sme využili jednu z alternatívnych metód a postupov vzdelávania, konkrétne prácu s obrazom. Maňák (1997) ju uvádza aj pod pojmom televízna výuka. Týmto výukovým prostriedkom sme zefektívnilí a obohatili samotný výklad. Žiakom sme prehrali videozáznam rodného domu Martina Kukučina a ukážku z filmu *Mladé letá*. Výukový videozáznam slúži k autentickému zaznamenaniu a uchovaniu rôznych javov a dejov objektívnej skutočnosti, ak je možnosť, kedykoľvek sa tieto záznamy môžu opakovane demonštrovať (Maňák, 1997, s. 54). Práve audiovizuálna projekcia nám umožňuje využívať časové skratky a dovoľuje žiakom priblížiť ťažko dostupné situácie a súvislosti. V našom programe konkrétne obraz dávnej školy a život žiaka v 19. storočí.

V druhej časti programu sme na docielenie stanovených cieľov použili metódu kvízu. Kvíz je zábavná hra s otázkami a odpoveďami, ktoré môžu byť použité k sprostredkovaniu vedomostí hravou formou (Belz, Siegrist, 2011, s. 90). Prostredníctvom tejto metódy sme prepojili klasické metódy výuky s alternatívnymi metódami. Prepojili sme učenie sa so zábavou. Kvíz sa používa ako asociačná metóda a ako cvičenie kreativity, čiže prevažnej miere prelínanie známeho, prežitého s novým a zaujímavým (Tamže, s. 90). Konkrétne sme použili otvorený kvíz, v ktorom proti sebe hrali tri desaťčlenné skupiny (tímy), čím sa vytvorila herná atmosféra vyžadujúca vzájomnú komunikáciu a spoluprácu. Herná atmosféra povzbudzovala žiakov k súťaživosti. Na otvorený kvíz sme naviazali ďalšie klasické a alternatívne metódy. Pri práci s historickou mapou Gemera (1. súťažná úloha – *slepá mapa*: zakresli na historickej mape Gemera rieku Muránku a Zdychavku) sme zvolili slovnú metódu v podobe písomného cvičenia. V druhej súťažnej úlohe – *na slovíčko* (v časovom limite pomocou slovného opisu popíš slovíčka na kartičke svojmu tímu) sme sa inšpirovali aktivizačnými metódami v múzejnej pedagogike, ktoré tvoria vzdelávací program Reading and Writing for Critical Thinking (RWCT) „kritického myslenia“ (Grecmanová, 2007, s. 51). Jednou z týchto aktivizujúcich metód je aj brainstorming (Tamže, s. 55). V prvej etape ide podľa Maňáka (1997) o hravé vymyslenie akýchkoľvek nápadov súvisiacich s riešením úloh a problémov. Druhá súťažná úloha – *na slovíčko* sa presne niesla v tomto zmysle. Brainstorming nie je debata, ale chrlenie nápadov (Maňák, 1997, s. 54) v našom prípade s malým rozdielom, že išlo o akúsi mutáciu brainstormingu, ktorej tempo udával žiak, ktorý opisoval slovíčka zo súťažnej kartičky. Posledné dve súťažné úlohy – *pantomíma* (uhádni prirovnanie, príslovie alebo porekadlo, ktoré

ti spolužiak naznačuje) a *kukuč* (v časovom limite nakuknite do vedľajšej expozíčnej miestnosti spoznajte zbierkový predmet a určite načo sa používal) sme použili praktické a aktivizujúce metódy používané v múzejnej pedagogike v snahe žiakov ešte viac aktivizovať. Význam dramatickej metódy spočíva v subjektívnom ponímaní prijatej role (Maňák, 1997, s. 35). Emotívne prežitky majú silný vplyv a ovplyvňujú trvalosť osvojovaných vedomostí a schopností (Tamže, s. 35). Emotívny prežitok žiaka bol v tejto úlohe prehĺbený pomocou *pantomímy*. Jeden žiak z každého tímu naznačoval prirovnanie, porekadlo a príslovie, tak aby ich ostatní, čo najrýchlejšie uhádli. Metódu dramatickej výchovy sme v ďalšej súťažnej úlohe vystriedali metódou praktickej činnosti s manipuláciou s predmetom, kde sme prepojili praktickú metódu s metódou názorno-demonštračnou. Zbierkové predmety ako korýtko, kalamár a štamperlíky boli vystavené a zakomponované do expozície vo vedľajšej miestnosti, a žiaci ich museli objaviť. Pri hľadaní a navádzaní žiakov, kde je vystavený predmet sme využili praktickú pohybovú metódu. K predmetom boli žiaci navigovaní „teplotnými výkyvmi“ to jest slovným hodnotením ako teplo-teplo, zima-zima, horúco, mrazivo a podobne. Diskusia spolu s vysvetlením obohatila žiakov o poznatky týkajúce sa daných zbierkových predmetov. Pre zvýšenie účinnosti múzejnej edukácie je podľa Šobáňovej (2012) účelné kombinovať poznanie získané vo forme hotových poznatkov s poznaním získaným na základe vlastného objavovania, a preto sme sa rozhodli pre uvedené metódy, prostredníctvom ktorých žiaci nadobudnú znalosti aj vlastnou aktivitou.

Obsah a organizačná forma múzejnoedukačného programu

Celý múzejnoedukačný program, ktorý sa konal pri príležitosti 155. výročia narodenia spisovateľa a lekára Martina Kukučina sa odohral v dvoch miestnostiach stálej expozície Múzea Prvého slovenského gymnázia. Z dôvodu revitalizácie pôvodných expozícií múzea sa nám ponúkala možnosť robiť tento program, práve v jednej z týchto miestností, ktorá je počas revitalizácie prázdna. Do druhej expozíčnej miestnosti sme nainštalovali dobovú izbu učiteľa a dotvorili zbierkovými predmetmi, spojenými so životom učiteľa a dávnej školy. Po plánovanej rekonštrukcii múzea budeme pracovať v špeciálne upravenej miestnosti vhodnej na edukáciu návštevníkov.

Individualizácia múzejnej edukácie je veľmi sťažená jedným zo špecifik múzejnej edukácie, ktorým je obvykle nedostatočný priestor pre bližšie poznanie a diagnostiku návštevníkov, a tým aj pri uplatňovaní ohľadu na ich individuálne zvláštnosti a potreby (Šobáňová, 2012, s. 76). Snaha o individualizáciu prístupu k návštevníkom podľa Šobáňovej (2012) je nutná, preto sme sa už pri plánovaní edukačného procesu rozhodli pre aktívnejší

spôsob organizačného usporiadania edukácie, a to pre skupinovú výuku. Oslovili sme všetky tri základné školy v meste, ktoré zaujal náš ponúkaný múzejnoedukačný program. V prvej časti programu sme sa preniesli do sveta študenta Martina Kukučina vlastným menom Mateja Bencúra: „*Bystrý Maťko, prezývaný pre svetlé vlasy Belkom, už ako jedenásť ročný opustil svoju rodnú dedinu Jasenovú, aby bol, ako jeho otec hovoril, študovaný, a to nie na obyčajnej škole, ale na veľkorevúckom gymnáziu, v tom čase jedinej slovenskej škole v celom Rakúsko-Uhorsku. Revúcki profesori, učbári, boli vynikajúci pedagógovia a mali nesmierny vplyv na budúcu inteligenciu, ktorú vychovali.* O tom, ako veľmi zasiahla Revúca do života mladého študenta vypovedá i fakt, že o svojich ďalších stredoškolských štúdiách⁹ na gymnáziách v Martine, v Banskej Bystrici... žiadne literárne dielo nevydal. Novela, *Mladé letá* je rozkošná feéria o strastiach a radoostiach študentského života. Revúcky príbeh študentskej lásky Miška Jahodu a Ferka Putorisa k dcére motišovského rektora Elene Zvarinovej sme žiakom predstavili formou video ukážky. Podobný charakter má aj poviedka *Úvod k vakáciám*, v ktorom opisuje niekoľkodňovú cestu revúckych študentov domov na prázdniny. Pozoruhodná typickým kukučínovským dobrosrdečným humorom a živými typmi, stala sa vlastne „úvodom“ k jeho slávnym *Mladým letám*. Pripravený úryvok z poviedky *Úvod k vakáciám* sme vybrali ako tému v diskusii *Aká bola dávna škola?*.

Súťažný kvíz otvoril druhú časť programu. Na začiatku sme si stanovili podmienky a pravidlá hry. Každá skupina žiakov spolupracovala pri riešení súťažných otázok. Schopnosť žiakov komunikovať a kooperovať sa vyvíja, a potrebné vyzretie pre skupinovú prácu žiaci dosahujú až okolo 9. roku (Maňák, 1997, s. 65). Tri skupiny (súťažné tímy) tvorilo desať žiakov vo veku 10-11 rokov (vybraní žiaci piatych ročníkov¹⁰). Skupiny žiakov nám vytvorili učiteľky, na nás bolo samotné riadenie edukačnej práce. V Prvá súťažnej úlohe *slepá mapa - zakresli na historickej mape Gemera riečky Muránku a Zdychavku* a v poslednej súťažnej úlohe *kukuč - v časovom limite nakuknite do vedľajšej expozíčnej miestnosti spoznajte zbierkový predmet, a určite načo sa používal*, platilo rovnaké zadanie pre všetky tímy. Súťažné úlohy boli formulované na hracích kartičkách, ktoré si určený žiak z každého tímu vždy vytiahol jednu kartičku. Druhá súťažná úloha *na slovíčko - v časovom limite pomocou slovného opisu popíš slovíčka na kartičke svojmu tímu* a tretia súťažná úloha *pantomíma - uhádni prirovnanie*,

⁹ Po násilnom zatvorení Prvého slovenského gymnázia v roku 1874 museli študenti prestúpiť na iné školy.

¹⁰ Počet žiakov v skupine bol obmedzený kapacitou miest v jednej z expozíčných miestností múzea (max. 30 žiakov). Výber urobili vyučujúce slovenského jazyka podľa schopností a znalostí žiakov reprezentovať svoju školu.

príslovie a porekadlo, ktoré ti spolužiak naznačuje, mali zadania rovnaké kombinované rôznymi variáciami.

Prvé tri súťažné úlohy sa odohrali v miestnosti pripravenej na múzejnoedukačný program. Posledná úloha sa odohrala v druhej miestnosti expozície, ktorá je nainštalovaná v podobe dobovej učiteľovej miestnosti. V tej žiaci hľadali tri zbierkové predmety korýtko, kalamár a štamperlíky. Všetky poznatky a indície k súťažným úlohám mali žiaci možnosť získať v prvej časti programu. Tímy spoločnými silami analyzovali zadania, hľadali cesty k riešeniam, predkladali svoje názory a konfrontovali ich. Zdá sa, že skupina podnecuje intelektuálnu činnosť jednotlivcov, i keď na druhej strane prináša riziko určitej konformity pri riešení problémov (Maňák, 1997, s. 67). Záverečné zhrnutie a hodnotenie činnosti skupín i jednotlivých žiakov je veľmi významným regulačným aktom (Tamže, s. 67), hlavne pri prezentácii výsledkov. Výsledky sme po každej súťažnej úlohe zapisovali, čo malo na žiakov ten správny motivačný efekt.

Po celkovom vyhodnotení celého programu a odovzdaní cien sme sa spolu so žiakmi presunuli do priestorov Prvého slovenského literárneho gymnázia, kde sme si uctili pamiatku Martina Kukučina priložením venca k jeho pamätnej tabuli. Súčasťou múzejnoedukačného programu bola aj sprievodná akcia, prezentácia prác Súkromnej základnej umeleckej školy Artiana v Revúcej, ktorých práce dotvorili celú prázdnu expozičnú miestnosť. O najkrajšej výtvarnej práci rozhodli súťaživí žiaci, po vyhodnotení kvízu.

Z hľadiska typu organizačných foriem múzejnej edukácie išlo o animáciu, čiže o zvláštne spojenie intelektuálnych činností s činnosťami praktickými, „oživujúcimi“, ktoré obvykle nadväzujú na prehliadku exponátu (Šobánková, 2012, s. 80). Animácia je spojená s osvojením si poznatkov a nebýva úplne bez výkladu, avšak od väčšiny iných foriem múzejnej edukácie ju odlišujú práve aktivizujúce činnosti umocňujúce zážitok zo stretnutia s muzeálami (Tamže, s. 80). Naša netypická animácia bola dôkazom toho, že aj výročia mnohých dejateľov sa dajú zábavno-vzdelávacou formou priblížiť aj starším žiakom základných škôl a prepojiť ich so Štátnym vzdelávacím programom.

Múzejnoedukačný program je svojou témou prepojený s oblasťou *Jazyka a komunikácie*¹¹ a konkrétne súťažné otázky sú naviazané na ďalšie oblasti ako *Príroda a spoločnosť*¹²

¹¹ Štátny pedagogický ústav. *Štátny vzdelávací program*. Bratislava [online]. 2011, [cit. 2015-05-25]. Dostupné z WWW: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/iscsed1/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_iscsed1.pdf>;

<http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/iscsed2/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_a_literatura_iscsed2.pdf>

¹² Štátny pedagogický ústav. *Štátny vzdelávací program*. Bratislava [online]. 2011, [cit. 2015-05-25].

Dostupné z WWW: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/iscsed1/vzdelavacie_oblasti/vlastiveda_iscsed1.pdf>

a *Prierezové témy*¹³ Štátneho vzdelávacieho programu. Prvá súťažná úloha *slepá mapa* sa dotýka predmetu vlastivedy z oblasti *Príroda a spoločnosť*, ktorého obsahom je téma *Kraj kde žijem*. Žiaci si dokážu reálne predstaviť, kde, a v akom okolí sa bezprostredne pohybujú a overiť si ako sa orientujú v mape. Druhá súťažná úloha *na slovíčko* spadá do predmetu *Slovenského jazyka* a prostredníctvom určených slov si žiaci rozširujú slovnú zásobu, a dostávajú sa do kontaktu s regionálnym (gemerským) nárečím. Tretia súťažná úloha *pantomíma* sa tiež viaže s predmetom *Slovenského jazyka*, konkrétne s čítaním a literárnou výchovou. V tejto úlohe si žiaci upevňujú a rozširujú útvary ľudovej slovesnosti (prirovnanie, porekadlo, príslovie), čo im napomáha nielen vyhľadať ich v textoch, ale aj v hovorovom jazyku. Štvrtá súťažná úloha *kukuč* je naviazaná na prierezové témy a to konkrétne na *Regionálnu výchovu a tradičnú ľudovú kultúru*. Prostredníctvom troch zbierkových predmetov, žiaci nadobudnú prehľad o aké domáce a tradičné remeselné výrobky ide, a načo sa používali.

Prostriedky, ktoré sme použili pri interpretácii danej témy programu zodpovedá tzv. „face-to-face teaching“, ktoré je priame, prirodzené, pracuje so zdieľanou skúsenosťou (Dolák, Holman, Jagošová, Jůva, Mrázová, Šerák, Šobánková, 2014, s. 27). Objektové učenie sme oživilí trendom v približovaní zbierkových predmetov tzv. hands-on výstavou, v ktorých je možné sa exponátov dotýkať (Tamže, s. 29).

Didaktické prostriedky použité v múzejnoedukačnom programe

V didaktickej literatúre sa môžeme stretnúť s rôznymi klasifikáciami didaktických prostriedkov a pomôcok.

Rozlíšenie didaktických prostriedkov podľa Malacha (1993):

- **učebné pomôcky**
 - originálne zbierkové predmety: korýtko, kalamár, štamperlíky
 - substitúty: reprodukcia historickej mapy Gemera
 - audiovizuálne pomôcky: videozáznam rodného domu Martina Kukučina, ukážka z filmu *Mladé letá*, powerpointová prezentácia
- **technické výukové prostriedky**
 - projektor
 - plátno
 - flipchart

¹³ Štátny pedagogický ústav. *Štátny vzdelávací program*. Bratislava [online]. 2011, [cit. 2015-05-25].

Dostupné z WWW: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/regionalna_vychova.pdf>

- **organizačná a reprografická technika**
 - kopírovacia technika
- **výukové priestory a ich vybavenie**
 - dve expozičné miestnosti múzea¹⁴
- **vybavenie učiteľa a žiaka**
 - písacie potreby
 - notebook

¹⁴ V čase fungovania gymnázia boli obidve miestnosti školskými triedami. Jednu z nich sme upravili práve pre potrebu realizácie múzejnoedukačného programu.

Záver a zhodnotenie múzejnoedukačného programu

Napriek revitalizácii stálej expozície Múzea Prvého slovenského gymnázia v Revúcej a očakávanej rekonštrukcii podkrovia sme dokázali v našom malom múzeu zrealizovať prvý oficiálny múzejnoedukačný program pre žiakov piatych ročníkov a zapojiť do programu všetky základné školy v meste. Oslovení riaditelia základných škôl a vyučujúce slovenského jazyka sú naklonení novým možnostiam edukácie v múzeu a môžeme rátať s ich spoluprácou aj naďalej. Hoci sme spolu so žiakmi strávili necelé dopoludnie, pripraviť kvalitný múzejnoedukačný program so všetkými náležitosťami nebolo jednoduché. Naopak, bolo komplikovanejšie premyslieť všetky detaily, tak aby program bol pre žiakov, čo najprínosnejší a najzaujímavejší v stanovenom čase (120 min.) Možno je to smiešne, ale na začiatku plánovania programu ma trápili otázky: *zvládnu to tie deti?*, *zaujme ich to?*, *budú pani učiteľky spokojné ?...* Možno si takéto otázky kladie každý začínajúci lektor alebo múzejný pedagóg, možno nie, ale veľmi rýchlo tieto obavy pominuli hlavne vďaka kurzu *Základy múzejní pedagogiky*, ktorý mi otvoril dvere do sveta múzejnej pedagogiky, a vďaka ktorému som sa vedela dostatočne pripraviť.

Niektoré skutočnosti resp. drobné detaily múzejný pedagóg nedokáže odhadnúť pri plánovaní programu, tieto nuansy môže vycytiť v priebehu edukačného procesu. Hneď v druhej súťažnej otázke počas kvízu sme upustili od časového limitu úlohy, aby sme žiakov nedostali do zbytočne stresujúcej sa situácie, jednoducho sme im dali čas na premyslenie, aby čo najoriginálnejšie opísali slovíčka na kartičke. Z dôvodu časového deficitu sme museli upustiť aj od zážitkového čítania, na ktoré nadväzovala diskusia. Pripravené texty k zážitkovému čítaniu z diela Martina Kukučina *Úvod k vakáciám* sme poskytli vyučujúcim, rovnako ako celý film, o ktorý nás vyučujúce dodatočne požiadali. Posolstvo tohto podujatia poputovalo za hranice nášho mesta do partnerských miest v Chorvátsku, kde Martin Kukučín trávil časť svojho života ako lekár, a kde si ho naďalej vážia.

A prečo besednica? Synonymom besednice je črta, skica. Toto slovo má niekoľko významov jedným z nich je aj priateľský príhovor. Veríme, že sme priateľským príhovorom v žiakoch zanechali črtu a skicu o radoostiach a strastiach života študenta Prvého slovenského gymnázia, neskôr vynikajúceho spisovateľa a lekára Martina Kukučina.

Použitá literatúra

BELZ, Horst; SIEGRIST, Marco. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Praha: Portál, 2011, 375 s.

DOLÁK, Jan; HOLMAN, Pavel; JAGOŠOVÁ, Lucie; JŮVA Vladimír; MRÁZOVÁ, Lenka; ŠERÁK, Michal; ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Základy muzejní pedagogiky. Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum Brno, 2014, 101 s.

GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In *Škola muzejní pedagogiky 4*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 120 s.

JAGOŠOVÁ, Lucie; JŮVA, Vladimír; MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010, 298 s.

MAŇÁK, Jozef a kol. *Alternativní metody a postupy*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 90 s.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Múzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 140 s.

Vyjadrenie predsedníčky Zväzu múzeí na Slovensku Marty Janovíčkovej na tlačovej konferencii [online]. 2010, [cit. 2015-05-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/231246-situacia-vo-financovani-muzei-je-kriticka/>>

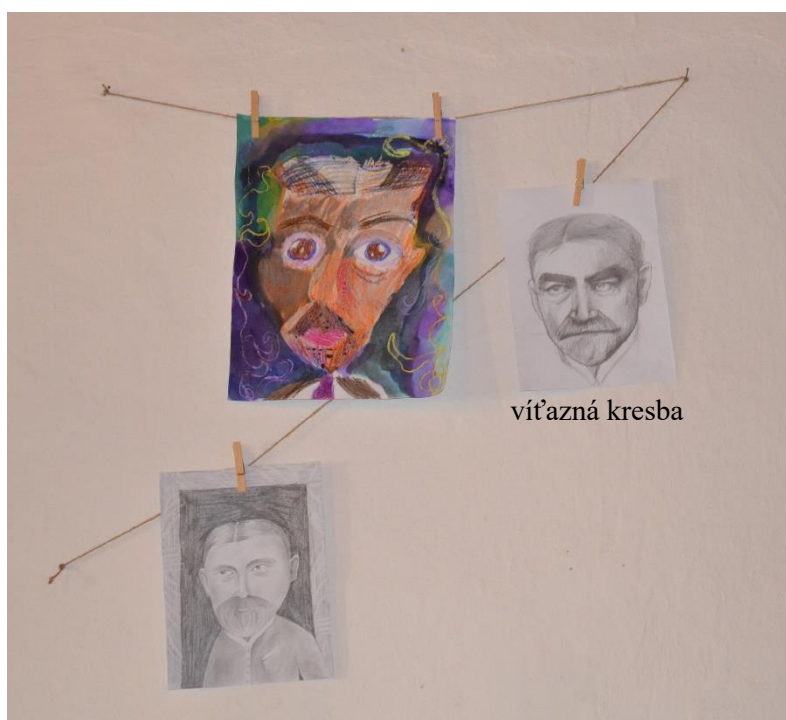
Oddelenie múzejnej pedagogiky. Slovenské národné múzeum. Bratislava [online]. 2010, [cit. 2015-05-25]. Dostupné z WWW: < <http://www.snm.sk/?oddelenie-muzejnej-pedagogiky>> *Stratégia rozvoja Odbornej komisie pre výchovu a vzdelávanie v múzeách Zväzu múzeí Slovenska (ďalej len „Komisia“ a „ZMS“) na roky 2015 – 2017* [online]. 2015, s. 7, [cit. 2015-05-25]. Dostupné z WWW:

http://www.zms.sk/doc/spvzms/Strategia_Komisie_2015_2017_FINAL.pdf

Štátny pedagogický ústav. *Štátny vzdelávací program*. Bratislava [online]. 2011, [cit. 2015-05-25]. Dostupné z WWW: < <http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program.alej>>; <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/iscd1/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_iscd1.pdf>;<http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/iscd2/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_a_literatura_iscd2.pdf>;<http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/iscd1/vzdelavacie_oblasti/vlastiveda_iscd1.pdf>;<http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/regionalna_vychova.pdf>

Príloha

Fotografie

víťazná kresba

This is a detailed topographic map of the Muránska Planina region in Slovakia. The map shows a network of roads, rivers, and numerous towns and villages. Key towns labeled include Revúca (circled in red), Rožňava, Jelšava, Rimavská Sobota, and Tisovec. The Muránska Planina is clearly marked in the upper left. The map also shows various geographical features like the Očinská jaskyňa and the Muránska jaskyňa. The map is color-coded with green for forests, blue for water, and yellow for roads. A red circle highlights the town of Revúca.

Martin Kukučín - Úvod k vakáciám

*Revúca!*¹⁵ Kto vysloví tvoje meno, a zostal by pri tom chladným? Málokto. Je alebo твоjím ctiteľom, a tu stará rana zakrváca — tvoja padlá sláva mu zíde na um; alebo je твоjím nepriateľom, a tu vyblkne ešte zabudnutý oheň hnevu a zášti spod hrubého povlaku popola. Ani ja nemôžem byť proti tebe chladným. Poschodia mi na um pôžitky, ktoré si plnou rukou rozsýpala. Pekná Zdychavianka a Muránka, kde sme sa kupavali...! Skalka, pod ktorou sa ohník kladával a piekli šúľky kukurice, ktoré nám tvoje polia dávali. Kúpel', kde sa tak dobre hrávalo v kolky a strieľalo do cieľa v deň majálesu... Maše, kde sa tak krásne vypaľovali borievkové palice vo vypustenej tekutej, vriacej troske; kde sa tak na mäkko pekávali krumple v horúcom popole. 'Lúky', na ktorých sa do Ďura hrávalo v longu¹⁶, cez zimu behalo na železkách po zamrznutej rovine. Cmíter¹⁷, pod ktorým sa od prvej jari až do pozdnej jesene hrávalo v piskor¹⁸. Námestie, kde sa viedli pravé snehové boje medzi 'dymnaziou' a bodrou priemyselnou mládežou. Zelený štvrtok, keď sa statok po prvý raz vyhnal na pašu a my zadarmo boli svedkami dlhých potýčok mestských býkov. A pani Ďurmanka, ktorá pekávala tak chutné 'lángoše'¹⁹, vakaróvy²⁰, a varievala strojnú 'gul'ku', obliate výtečným kyselom! Naozaj, bojím sa, že mnohý, ktorého si počas štúdií k teplému srdcu privinula, odhodí môj bledý opis s nevôľou. Už napríklad len tie gul'ky revúcke!

Príbeh: Dávna škola a tvoja škola

Aktivita 1: V ktorej škole by si trávil čas radšej, v tej dávnej alebo v súčasnej a prečo?

Aktivita 2: Aký je tvoj bežný školský deň?

Aktivita 3: Prečo tak veľmi Kukučín spomína na svoje školské časy, myslíš, že bol v meste a v škole rád?

¹⁵ *Revúca* - slovenské gymnázium bolo v Revúcej od roku 1862 do roku 1874. Vychovávalo mládež v slovenskom duchu. Podporovalo chudobných slovenských študentov aj hmotne. Zakladatelia tohto gymnázia, slovenskí mešťania, sa usilovali zachytiť čo najviac žiakov z roľníckych rodín. Predstavitelia maďarskej vládnucej triedy prenasledovali slovenské gymnázium, až ho roku 1874 zrušili.

¹⁶ *hrať sa v longu* - hrať so s loptou

¹⁷ Cmíter - cintorín

¹⁸ piskor - písťala

¹⁹ *lángoše* - osúchy, podplamenníky

²⁰ *vakaróvy* - postruhníky

lekár, spisovateľ Martin Kukučín

**Besednica
pri príležitosti
155. výročia
narodenia
15. máj 2015**

Martin Kukučín (17. 5. 1860 – 21. 5. 1928)

1860 – 17. mája sa v oravskej dedine Jasenová narodil Martin Kukučín, vlastným menom Matej Bencúr.

1868 – začal chodiť do ľudovej školy v Jasenovej.

1871 – 1874 – študoval na Prvom slovenskom gymnáziu v Revúcej.

1878 – v júni dokončil štúdium na učiteľskej pre-parandii. Od septembra začal pôsobiť ako učiteľ a kantor v rodnej Jasenovej.

1883 – v Národných novinách bola uverejnená prvá Kukučínova poviedka pod názvom **Na hrad-skej ceste**.

1885 – 1893 – študoval na Lekárskej fakulte v Prahe, kde bol 25. júla 1893 promován na dok-tora medicíny.

1894 – Martin Kukučín sa ako lekár a vtedy už dobre známy slovenský spisovateľ dostáva do Se-liec na ostrove Brač, stáva sa obecným lekárom a zriaďuje si ordináciu spolu s lekárňou.

1904 – oženil sa s Pericou rod. Didoličovou.

1907 – odchádza s manželkou do Južnej Ameriky.

1922 – 1928 – žil striedavo na Slovensku, v Chile a v Chorvátsku, veľa cestoval a písal.

1928 – Martin Kukučín zomrel 21. mája v Pakraci pri kúpeľnom mestečku Lipik, pochovaný bol v Záhrebe na cintorine Mirogoj (Chorvátsko), jeho telesné pozostatky boli slávnostne prevezené do Martina a uložené na Národnom cintorine.

Výber z rozsiahlej tvorby Martina Kukučína:

poviedka Rysavá jalovica (1885)

poviedka Neprebudený (1886)

poviedka Veľkou lyžicou (1886)

novela Mladé letá (1889)

poviedka Keď báčik z Chochoľova umrie (1890)

poviedka Na podkonickom bále (1891)

poviedka – povesť Dies irae (1893)

román Dom v stráni (1903/1904)

román Mať volá (1923)

ZDROJ: 1. Eliáš, M. *MARTIN KUKUČÍN 1860 – 1928. Súbor 15 fotopohľadníc*. Martin: Matica slovenská, 1978.

2. Dubovský, D. *Biografický lexikón Mesta Revúca*.

Revúca: Mestské kultúrne stredisko, 2000.

3. teraz.sk, SNK

Súťažné kartičky použité v kvíze

Na slovíčko (každé slovo 2 b./3 min.):

- *néna*
- *širák*
- *počty*
- *vakácie*
- *hlavniška*

Na slovíčko (každé slovo 2 b./3 min.):

- *apko*
- *hantúch*
- *pilnosť*
- *majáles*
- *grule*

Na slovíčko (každé slovo 2 b./3 min.):

- *mamika*
- *zlatka*
- *mravnosť*
- *rebriňák*
- *Krašún*

Prirovnanie (3 b.)

Tancuje ľahko ako pierko

Porekadlo (3 b.)

Ukázal nám dlhý nos

Príslovie (3 b.)

Bez práce nie sú koláče

Prirovnanie (3 b.)

Hladný ako vlk

Porekadlo (3 b.)

Vzal nohy na plecía

Príslovie (3 b.)

Bez vody niet života

Prirovnanie (3 b.)

Múdry ako sova

Porekadlo (3 b.)

V bruchu mu muzikanti vyhrávajú

Príslovie (3 b.)

Kto druhému jamu kope, sám do nej spadne

Kukuč (5 b./5 min)

Nakukni do expozície a objav predmet

Čo to je?

Na čo sa to kedysi používalo?